

فصلنامه علمی-پژوهشی
توسعه اجتماعی
(توسعه انسانی سابق)

فصلنامه توسعه
اجتماعی

صفحه ی اصلی وب سایت مجله:

www.qjsd.scu.ac.ir

شاپا الکترونیکی: ۶۴۴۴-۲۵۸۸

شاپا چاپی: ۳۲۰۵-۲۵۳۸

دانشگاه شهید چمران اهواز

تحلیل جامعه‌شناختی رابطه شاخص‌های اقتصادی اجتماعی و نرخ مرگ و میر در ایران (در دوره ۱۳۹۸-۱۳۷۰)

سیروس احمدی*^۱، آرمان حیدری**، زهرا شاکری***

* استاد جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ی علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران. (نویسنده
مسئول)

ایمیل: sahmadi@yu.ac.ir

ارکید: (۱۳۹۵-۴۳۰۸-۰۰۰۲-۰۰۰۰-۰۰۰۰)

آدرس پستی: ایران، استان کهگیلویه و بویراحمد، یاسوج، خیابان ارتش، دانشگاه یاسوج، کد پستی ۷۴۹۳۴-
۷۵۹۱۸

** استادیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ی علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران.

ایمیل: alheidari2011@yu.ac.ir

*** دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ی علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج،
ایران.

ایمیل: shakeritorang@yahoo.com

اطلاعات مقاله	واژگان کلیدی
تاریخ دریافت: ۱۳ آذر ۱۴۰۱	مرگ و میر
تاریخ پذیرش: ۱۱ اسفند ۱۴۰۱	سرانه تولید ناخالص داخلی
انتشار آنلاین: آذر ۱۴۰۲	مشارکت زنان در نیروی کار
	بیکاری
	تورم
	باسوادی

اطلاعات تکمیلی:

این مقاله برگرفته از پایان نامه ی دکتری خانم زهرا شاکری در رشته جامعه‌شناسی به راهنمایی دکتر سیروس احمدی در دانشگاه یاسوج است.

قدردانی: از تمامی افراد و موسساتی که در انجام این تحقیق مولف را مساعدت نمودند، قدردانی می‌شود.
تضاد منافع: نویسنده مقاله اعلام می‌کند که در انتشار مقاله ارائه شده تضاد منافی وجود ندارد.
منابع مالی: نویسنده (ها) هیچگونه حمایت مالی برای تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله دریافت نکرده‌اند.

ارجاع به مقاله:

احمدی، سیروس؛ حیدری، آرمان؛ شاکری، زهرا (۱۴۰۲). تحلیل جامعه‌شناختی رابطه شاخص‌های اقتصادی - اجتماعی و نرخ مرگ و میر در ایران (در دوره ۱۳۷۰-۱۳۹۸)، فصلنامه توسعه اجتماعی، دوره ۱۸، شماره ۱، ۲۸-۱.

10.22055/qjsd.2023.18640

معرفی:

اگر چه، مرگ و میر در نهایت یک حادثه زیستی است اما به‌طور گسترده متأثر از عوامل اجتماعی - اقتصادی است. به‌طور طبیعی، افراد طبقات اجتماعی بالاتر، نسبت به طبقات پایین‌تر، بیشتر عمر می‌کنند، ثروتمندان نسبت به فقرا از طول عمر بیشتری برخوردارند، و بالاخره، افراد متأهل در مقایسه با مجردها و المطلقه‌ها، عمر درازتری دارند. به‌علاوه، در سطوح کلان، نرخ‌های مرگ و میر در جوامع توسعه‌یافته و در حال توسعه، کاملاً متفاوت هستند. حسب مستندات، سالانه در حدود ۵۷ میلیون نفر در سراسر جهان می‌میرند که اساساً متأثر از ۲۰ عامل اصلی است که بخش اعظم آنها به‌طور مستقیم و غیر مستقیم متأثر از عوامل اقتصادی - اجتماعی هستند. اگر چه، در مطالعات مرگ و میر در ایران، عوامل سطح خرد به‌طور گسترده مورد توجه قرار گرفته‌اند اما عوامل اقتصادی - اجتماعی کلان، کمتر مورد توجه بوده‌اند. بر این اساس، سؤال اساسی پژوهش حاضر این است که آیا نرخ مرگ و میر در ایران در دوره ۱۳۷۰-۱۳۹۸ رابطه معناداری با شاخص‌های کلان اقتصادی - اجتماعی شامل سرانه تولید ناخالص داخلی، مشارکت زنان در نیروی کار، باسوادی، بیکاری، و تورم دارد؟

متدولوژی:

تحقیق حاضر از نوع کمی - طولی است که به روش سری زمانی انجام شده است. داده‌های مورد نیاز از مرکز آمار ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، و بانک جهانی، گردآوری شده‌اند. جهت توصیف داده‌های جمع‌آوری شده از نمودارهای زمانی و جهت بررسی رابطه کوتاه‌مدت و بلندمدت بین متغیرهای

تحقیق، از الگوی خود رگرسیونی با وقفه‌های توزیعی به کمک نرم‌افزار مایکروفیت استفاده شده است.

یافته‌ها:

جهت بررسی رابطه بین شاخص‌های اقتصادی - اجتماعی (سرانه تولید ناخالص داخلی، مشارکت زنان در نیروی کار، بیکاری، تورم و میزان باسوادی) با مرگ و میر، رابطه بلندمدت با حداکثر وقفه ۲ سال از طریق الگوی خود رگرسیونی با وقفه‌های توزیعی و با استفاده از معیار شوارتز بیزن و نمرات لگاریتمی، تخمین زده شد که نتایج در قالب جدول ۱ ارائه شده‌اند. بر اساس نتایج، مشارکت زنان در نیروی کار ($T-ratio=8/72$, $Pro=0/000$)، باسوادی ($T=4/33$, $Pro=0/000$)، بیکاری ($T-ratio=2/49$, $Pro=0/023$) دارای تأثیر معنادار بر نرخ مرگ و میر می‌باشند. به علاوه، تورم ($T-ratio=1/74$, $Pro=0/098$) و سرانه تولید ناخالص داخلی ($T-ratio=1/73$, $Pro=0/102$) تأثیر معناداری بر نرخ خام مرگ و میر در ایران نداشته‌اند.

جدول ۱: بررسی رابطه بلندمدت بین شاخص‌های اقتصادی - اجتماعی و میزان خام

مرگ و میر

متغیر (وقفه)	ضریب	خطای استاندارد	نسبت T	سطح معناداری
بیکاری	۰/۰۶۰۱۳۱	۰/۰۲۴۱۴۵	۲/۴۹۰۴	۰/۰۲۳
تورم	-۰/۰۰۷۶۳۷۹	۰/۰۰۴۳۶۶۹	-۱/۷۴۹۰	۰/۰۹۸
سرانه تولید ناخالص داخلی (GDP)	-۰/۰۴۷۸۴۲	۰/۰۲۷۶۳۷	-۱/۷۳۱۱	۰/۱۰۲
مشارکت زنان در نیروی کار	۰/۰۱۴۲۲۲	۰/۰۱۶۳۰۴	۸/۷۳۳۳	۰/۰۰۰
باسوادی	-۰/۰۹۲۴۰۰	۰/۲۱۳۱۳	-۴/۳۳۵۴	۰/۰۰۰
مقدار ثابت	۵/۸۹۵۱	۰/۶۷۷۸۴	۰/۶۷۷۸۴	۰/۰۰۰

نتیجه:

بر اساس یافته‌های تحقیق، شاخص‌های کلان اقتصادی - اجتماعی بر مرگ و میر در ایران تأثیر دارند. بیکاری و میزان مشارکت زنان در نیروی کار باعث افزایش مرگ و میر و میزان باسوادی باعث کاهش نرخ مرگ و میر گردیده‌اند. با این حال، توجه به چند نکته نیز ضروری است. (۱) اقتصاد ایران، یک اقتصاد دولتی، وابسته به نفت و متأثر از تحریم‌های بین‌المللی است. بنابراین، بخشی از نوسانات شاخص‌های اقتصادی در ایران طی سال‌های ۹۸-۱۳۷۰ احتمالاً متأثر از عوامل فوق‌الذکر است و نه لزوماً از فعل و انفعالات طبیعی درون اقتصاد کشور. (۲) در پژوهش حاضر به‌طور خاص بر پنج شاخص اقتصادی (سرانه تولید ناخالص داخلی، بیکاری، تورم، مشارکت زنان در نیروی کار و میزان باسوادی) تأکید گردید اما می‌توان برای دستیابی به چشم‌اندازی روشن‌تر از شاخص‌های دیگری نیز استفاده نمود. (۳) در پژوهش حاضر دوره ۱۳۷۰ تا ۱۳۹۸ مورد نظر بوده است اما با انتخاب دوره‌های بلندتر می‌توان تبیین روشن‌تری از روابط شاخص‌های اقتصادی اجتماعی و مرگ و میر به دست داد.

References:

- Ahmadi, H., Gholamiabiz, M. (2008). "Investigating socio-economic factors affecting addiction (case study: addicts of Pirbanan camp in Shiraz)", *Addiction Research Quarterly*, 2(5): 105-85.
- Ahmadi, S. (2022). "Sociological analysis of the relationship between economic indicators and murder in Iran in the period 1995-2018", *Journal of Applied Sociology*, 33(87): 83-100. (Persian).
- Akbari, H., Ahmadi, H. (2011). "Sociological investigation of the phenomenon of drug trafficking by women in Zanzan city", *Social Security Studies Quarterly*, 3(32), 113-132. (Persian).
- Amani, F. (2010). "Changes in major causes of death in Iran during the years 1971-2009", *Scientific journal of Gorgan University of Medical Sciences*. Vol. 12, No. 4. pp.: 85-90. (Persian).
- Andzenge, D. T. S. (1991). *Crime and development: A comparative analysis*. PHD dissertation, Michigan: Western Michigan University.
- Babakhani, M., Raghofar, H. (2009). "The relationship between income inequality and health in Iran during the years 1976-2006", *Health Management*, 12, pp. 16-9. (Persian).
- Basu, M. (1991). "Women's economic role and child survival: The case of India", *Health Transition Review*, 1,1:83-103.
- Bayati, P. (2010). "Socio-cultural background effective on addiction to psychotropic substances", *Addiction Research Quarterly*, 4(14): 7-15. (Persian).
- Birjandi Fakhrabadi, M. Larijani, M. Shabiri, M. (2017). "Identifying organizational factors influencing entrepreneurship education for non-governmental organizations active in the field of addiction and environment", *Addiction Research Quarterly*, 12(45): 296-281. (Persian).
- Bloom, D. E., Canning, D., Fink, G., and Finlay, J. E. (2009). "Fertility, female labor force participation, and the demographic dividend", *Journal of Economic Growth*, 14(2), 79-101.
- Brenner, M. (1971). "Economic changes and heart disease mortality", *American Journal of Public Health*, 61(3):606-611.
- Chapman, J. I. (1976). "An economic model of crime and police: Some empirical results", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 13: 48-63.
- Coleman, R. Rainwater, L. (1978). *Social standing in America*. New York: Basic Books.
- Cumming, S. (2020). *Sociology unlocked*. Oxford: Oxford University Press.

Davis, K. (1963). "The theory of change and response in modern demographic history", *Population Index*, 29: 345-366.

Davis, M. (2006). Will our final years be golden? Mortality by Alzheimer's disease in the United States. Ph.D. thesis. Texas: A & M University.

Deaton, A., Paxson, C. (2001). Mortality, income, and income inequality over time in Britain and the United States, University of Chicago. NBER Working Paper 8534.

Demeny, P. (2003). Population policy. In: Demeny, P & McNichol, G (Eds.). *Encyclopedia of Population*. New York: Macmillan.

Ehrlich, I. (1973). "Participation in illegal activities: A theoretical and empirical investigation", *Journal of Political Economy*, 31(3), 521-569.

Farajzadeh, M. They have, M. (2008). "Analysis of the effect of air temperature on mortality in Tehran", *Hakim magazine*, (3) 11, 27-34. (Persian).

Felice, E. (2016). "GDP and life expectancy in Italy and Spain over the long run: A time-series approach", *Germany: Demographic Research*, 35: 813-866.

Fingerhut, L. (2003). Accidents, in: Demeny, P & McNichol, G. (eds.), *Encyclopedia of Population*. New York: Macmillan.

Frank, J. D., Frank, J. B. (1991). *Persuasion and Healing: A Comparative Study of Psychotherapy*. Washington: Hopkins University Press.

Fukuda, P. S., Kumar, A. (2004). *Readings in human development: concepts, measures and policies for a development paradigm*. Oxford: Oxford University Press.

Grossbard, S. (2010). "Whose time? Who saves? Introduction to a special issue on couples' savings, Time use and children", *Review of Economics of the Household*, 8(3):289-96.

Hobcraft, J., McDonald, J., Rutstein, S. (1984). "Socio-economic factors in infant and child mortality: a cross national comparison", *Population Studies*, 38:193-223.

Homaie Rad, E., Samadi, A. H., Bayazidi, Y., Hayati, R. (2013). "Comparing the socioeconomic determinants of infant mortality rate in Iran and MENA countries", *Journal of Economic Modelling Research*. 12: 135-51.

Kendall, D. (2011). *Sociology in our times, the essentials*. Singapore: Wadsworth Cengage Learning.

Lundquist, J. H., Anderton, D. L., Yaukey, D. (2015). *Demography: The study of human population*. Illinois: Waveland Press.

Macionis, J. (2017). *Sociology*. New York: Cengage Publication.

Mahmoudian, H., Sharfi, M. R., Khoshbein, S., Ahmadi, A. (2007). Family knowledge. Tehran: Publications of Organization for the Study and Compilation of Humanities Books. (Persian).

McInerney, M. and J.M. Mellor. (2012). "Recessions and seniors' health; Health behaviors and healthcare use: Analysis of the Medicare current beneficiary survey", *Journal of Health Economics*, 31(5): 744-751.

Monsef, M. Shahid Mohammadi Mehrjardi, A. (2017). "Investigating the impact of economic factors on the life expectancy of the countries of the world during the years 2002-2010", *Monitoring Journal*, (5)16, 567-574. (Persian).

Murphy, M. (2017). *The economization of life*. Durham, NC: Duke University Press.

Naghavi, M. (2006). "Transition in health status in the Islamic Republic of Iran", *Iranian Journal of Epidemiology*. 1&2: 45-57.

Nezamivand Chegini, B. (2013). "Factors affecting the participation of Tehran women in the workforce", *Welfare and Social Development Planning Quarterly*, No. 15, pp. 2-44.

Nicholson, S. Simon, K. (2010). How did the recession affect health and related activities of Americans? Available at: <https://theweb.unc.edu/wp-content/uploads/sites/5246/2013/09/simon.pdf>

Notestein, F. (1945). *Population the long view*. Chicago: University of Chicago Press.

Olshansky, S. Antonucci, T., Linda F. Berkman, R. (2012). "Differences in life expectancy due to race and educational differences are widening and many May not catch up", *Health Affairs*, 31(8):1803-1813.

Omran, A. (1971). "The epidemiological transition: A theory of the epidemiology of population change", *Milbank Memorial Fund Quarterly*, 49:509-538.

Panahi, H. and colleagues (2014). "Estimation of the long-term relationship between the mortality of children under one year old and the factors of poverty, urbanization and GDP per capita in Iran", *Monitoring Journal*, 14(4), 399-410. (Persian).

Phillips, J., Land, K. C. (2012). "The Link between unemployment and crime rate fluctuations: An analysis at the county, state, and national levels", *Social Science Research*, 41: 681-669.

Popkin, B. M., Adair, L. S., Ng, S. W. (2012). "Global nutrition transition and the pandemic of obesity in developing countries", *Nutrition Reviews*, 70(1):3-21.

Poston, D. L., Lewinski, D. (2006). Fertility. In: B. Turner (ed.), *the Cambridge Dictionary of Sociology*, Cambridge University Press.

Poston, D., Leon, F. B (2017). Population and society, Cambridge: Cambridge University Press.

Robin, J. (2003). Epidemiological transition. In: P. Demeny & G. McNichol (eds.), Encyclopedia of Population. New York: Macmillan Reference.

Rogers, R., Hackenberg, R. (1987). "Extending epidemiology transition theory: A new stage", Social Biology, 34: 234-243.

Rogers, R.G., Crimmins, E.M. (2011). International handbook of adult mortality. New York: Springer.

Sadeghi, H., Shaghghi, S. and Asgharpour, H. (2005). "Analysis of economic factors affecting crime in Iran", Journal of Economic Research, (1) 68: 63-90. (Persian).

Schaefer, R. (2020). *Sociology in modules*. New York: McGraw-Hill Education.

Shepard, J. M., Greene, R. W. (2002). *Sociology and you*. New York: McGraw Hill Education.

Spijker, J. J. A. (2014). *Socioeconomic determinants of mortality in Europe: Validation of recent models using the latest available data and short-term forecasts*. In: Anson, J., Luy, M (Eds.), *Mortality in international perspective*. New York: Springer.

Sullivan, D., Von Wachter, T. (2009). "Job displacement and mortality: An analysis using administrative data", The Quarterly Journal of Economic. 124(3): 1265-1306.

The Civil Registration (2016). Yearbook of demographic statistics of the country's civil registry. Tehran: Publications of the Civil Registration Organization of the country. (Persian).

Thompson, W. (1929). "Population", American Journal of Sociology, 34: 959-975.

Todaro, M. (2014). Economic development in the third world. Translated by Gholam Ali Farjadi. Tehran: Kohsar Publications. (Persian).

Tulasidhar, V. (1993). Maternal education, female labor force participation and child mortality: evidence from the Indian census. National Institute of Public Finance and Policy, 18/2 Special Institutional Area, New Delhi, India.

Tushima, M. (2000). "Economic structure and crime: The case of Japan", Journal of Socioeconomics, 25(4): 497-515.

Vallin, J.; Mesle, F. (2009). "The segmented trend line of highest life expectancies", Population and Development Review, 35(1):159-187.

Weeks, J. R. (2021). Population: An introduction to concepts and issues. Singapore: Cengage Publication.

Wong, Y., Chim, R. (1995). "An economic analysis of the crime rate in England and Wales (1857-1892)", *Economic*, 62: 235-247.

Yavari, M. Abdi, A. Mehrabi, Y. (2003). "Epidemiology of the causes of death and its changes in the years 1979 to 2001 in Iran", *Hakim magazine*, (3)6, 7-14. (Persian).

Zimmer, Z. (2007). "Education of adult children and mortality of their elderly parents in Taiwan", *Demography*, 44(2): 289-305.